

NATUURGROEP KOCKENGEN NAJAAR 2015

GOUD!

INHOUD

- Voorwoord
- Broedvogelinventarisatie 2015 in de rietlanden bij Kockengen
- Broedresultaten zwarte sterns Polderreservaat Kockengen 2015
- Het Goudknopje komt massaal voor in Waverhoek
- Najaarswerkzaamheden Polderreservaat afgerond
- Wat maakt de NGK zo leuk?
- Bezoek Waverveen
- De Levensboom
- Op naam brengen van nachtvinders
- Genieten geblazen bij Landelijke Natuurwerkdag in Kockengen
- Een avond met de polderwachter
- Een verwachte soort
- Excursie Amsterdamse Waterleidingduinen
- Schildpaddenva in Polderreservaat geplaatst
- Agenda NGK werkdagen seizoen 2015 – 2016
- Colofon

NATUURGROEP KOCKENGEN — NAJAAR 2015

VOORWOORD — GOUD!

NATUURWERKDAG

een initiatief van LandschappenNL

Wat is toch de betekenis van goud? Is dat dat je goed bent? De beste? Of heeft het met de kleur van goud te maken. Later meer.

De afgelopen periode zijn we weer behoorlijk actief geweest. Hierover kun je in deze nieuwsbrief lezen. Er waren diverse excursies en de eerste Natuurwerkdag was een groot succes met 34 deelnemers, waaronder vijf deelnemers die meewerkten voor hun maatschappelijke stage (MAS). Mooi om te zien is, dat twee van deze zogenaamde massers voor het tweede seizoen ons komen helpen. Er lijkt een soort van virus op deze jongens overgeslagen te zijn. En dat is meestal de reden, dat mensen in de toekomst iets met de natuur blijven houden.

Persoonlijk vind ik het altijd genieten op deze dag. We hebben als bestuur een

draaiboek klaarliggen en bereiden het goed voor, zodat alles zoveel mogelijk op rolletjes loopt. Een vóórwerkdag, maar ook veiligheid hebben we daarbij hoog in het vaandel staan (helmen op, handschoenen aan). We willen allemaal weer 'heel' thuis komen. Op tijd rust om wat te drinken en een grote pan soep als lunch.

Het lijkt allemaal heel gewoon, maar ik wil de organisatoren en begeleiders van deze dag bedanken voor hun inzet.

Ook na afloop was het erg gezellig met een wijntje en biertje bij het vuur. Het is allemaal weer perfect gelopen. Je spreekt dan wel van een gouden

dag.

In deze nieuwsbrief zal je ook lezen over het goudknopje en het goudvenstertje. Wat dat is mag je zelf ontdekken. Veel leesplezier!

Tekst: Ben van der Horst

NATUURGROEP KOCKENGEN — NAJAAR 2015

BROEDVOGELINVENTARISATIE 2015 IN DE RIETLANDEN BIJ KOCKENGEN

Ijsvogel, 20 april

Na zes inventarisatierondjes en wat tussentijdse bezoeken vanaf het vroege voorjaar 2015 langs de rietlanden ten Zuiden en Noorden van Kockengen, inclusief het polderreservaat, is er weer een helder territoriumbeeld van de vogels in het rietland.

De zangvogels van het riet en struweel waren dit jaar in aardige dichtheden aanwezig: rietgorzen (8 territoria), rietzangers (12), kleine karekieten (22), tuinfluiters (9), zwartkoppen (6), winterkoningen (10). Leuke dingen waren de Krakeenden, pas vanaf 2008 voor het eerst en nu met 4 broedparen present. Ik zag heel schuwe jonge krakeendjes wegsprinten in een slootje in het polderreservaat.

De Bruine Kiekendief doet het al een aantal jaren goed, met dit seizoen waarschijnlijk twee nesten in Zuid en één in Noord. De Havik in het polderreservaat bracht weer jongen groot. Dit keer waarschijnlijk twee.

Geweldig waren de ijsvogels. In de broedwand langs de Heicop zijn moge-

lijk drie legsels opgegroeid en in het polderreservaat één. In heel gunstige jaren kunnen dat voor deze soort zelfs vier legsels zijn! Er was ook weer een snor aanwezig in het polderreservaat en een sprink-

haanzanger in het noordelijke rietland.

Broedende slobenden (2 paar dit jaar) zijn nog maar twee keer eerder in het riet waargenomen. Er zat ook weer een holenduifpaar in de kast bij het huisje van Van Houten. De bosuilen zijn dit jaar verhuisd naar het erf van boer Beukeboom en zijn dit keer niet meegeteld.

In het vroege voorjaar heb ik blauwborsten waargenomen, direct ten zuiden van de N401, maar broeden dan wel een territorium heb ik niet kunnen vast-

stellen. Verrassend was de zingende Nachtegaal in het bos in het polderreservaat, een nieuwe soort in het terrein. Geen broedgeval, maar de serenades waren goed besteed aan geïnteresseerde luisteraars.

De waterral in het rietland zuid, die zich in het vroege voorjaar liet zien, is niet gebleven. Ik heb de maanden daarna met behulp van geluids-playback op allerlei plekken in het riet waterrallen proberen vast te stellen, zonder één reactie.

Aardige dichtheden zoals gezegd en vergelijken we de aantallen vastgestelde territoria in 2015 met de aantallen over de hele reeks van teljaren vanaf 2002, dan springen er een paar trends uit.

Langjarig, dus over de afgelopen 13 jaar, nemen sommige loof- en moeraszangers af: kleine karekiet, bosrietzanger, tuinfluiter en ook de winterkoning. Veel andere soorten als zwartkop, tjiftjaf, fitis zijn min of meer constant.

Opvallend doen de rietzangers ➤

Zwarte Sterns doen een stukje balts, 13 mei

... BROEDVOGELINVENTARISATIE 2015 IN DE RIETLANDEN BIJ KOCKENGEN

Sprinkhaanzanger, 10 juni

►het: duidelijk hogere aantallen in de periode vanaf 2008 dan in de periode daarvoor. Gemiddeld 23 broedparen in het hele telgebied. Deze toename is in principe moeilijk te verklaren, omdat allerlei, ook externe factoren van invloed zullen zijn. Bekend is bijvoorbeeld dat veel regen in de Sahel positief werkt op aantallen rietzangers in Nederland. O.a. in 2011 is dat effect bij deze soort, maar ook bij de kleine karekiet, op nationaal niveau vastgesteld. In Kockengen

rietzangers (ca 250.000 tegen ca 25.000 individuen). Wij in Kockengen zijn sterk in rietzangers zou je kunnen zeggen, of wellicht zijn wij zwak in kleine karekieten?

Hoe je dat moet zien hangt af van de vergelijking met dichtheden in andere gebieden. Ik heb daarom eens gezocht naar gegevens over territoriumdichtheden van Rietzangers in andere terreinen. Daar worden dichtheden gerapporteerd van 1 à 2,5 rietzanger-territoria per hectare. De dichtheid van 'onze' rietzangers valt keurig binnen dat bereik. Die is 1,2 per hectare, gemiddeld over de laatste 7 jaar. De dichtheid aan kleine karekieten is nauwelijks hoger en

heeft die landelijke piek zich niet voorgedaan.

Het aantal territoria van rietzangers is al een tijd ongeveer gelijk aan dat van kleine karekieten. Dat is bijzonder, want het landelijke beeld is heel anders: er broeden ongeveer 10 x zoveel kleine karekieten in Nederland dan

veel lager dan in andere terreinen. We zien dus relatief lage en ook dalende dichtheden aan kleine karekieten in onze rietlanden.

Van de watervogels zit behalve de kraakeend ook de grauwe gans in de lift. Die laatste mag je een fenomenaal succes noemen, al wordt tegenwoordig veel gemopperd op die ganzen. Het autoclusteringprogramma van SOVON kwam, op basis van mijn tellingen van dit jaar, tot 228 broedparen in de rietlanden en het Polderreservaat. Lijkt mij ietwat overschat, maar veel waren het er zeker. We zullen zien hoe dat zich gaat ontwikkelen de komende jaren. Er bestaan overigens aanbevelenswaardige recepten voor grauwe gans, waar ikzelf en enkele andere NGK-leden enthousiast over zijn.

Tekst & Foto's: Jieles van Baalen

Kleine Karekiet, 17 juni

Blauwborst, 10 juni

NATUURGROEP KOCKENGEN — NAJAAR 2015

BROEDRESULTATEN ZWARTE STERNS POLDERRESERVAAT KOCKENGEN 2015

Zwarte stern voert nachtvinder (huismoeder) aan haar jongen
Foto: Ed Smit

Op 2 mei van dit jaar heeft de Natuurgroep Kockengen 23 broedvlotjes voor de zwarte sterns in het Polderreservaat Kockengen uitgelegd. Bij dit uitleggen vloog er al een groepje zwarte sterns over het Polderreservaat.

De zwarte sterns waren dus weer terug uit Afrika en wisten het Polderreservaat te vinden. Het broedseizoen van 2015 duurde lang, maar het resultaat viel wat tegen. Er zijn maar 8 jongen uitgevlogen.

Rond 15 mei werden de broedvlotjes bezet door de zwarte sterns en de eerste eieren waren er op 16 mei. Een volledig legsel bestaat uit 3 eieren. Dit

jaar was de bezetting van de vlotjes bij de start van het broedseizoen iets lager dan voorgaande jaren, in totaal 17 broedparen.

Tussen 4 en 10 juni kwamen de eieren uit en moesten de oudervogels op zoek naar voedsel. En dat viel niet mee, door het aanhoudend koele weer waren er nog weinig grote insecten. De zwarte sterns zochten vooral voedsel op groot open water: langs de Heicop, in het Polderreservaat en op de vijver langs de Dreef. De kuikens kregen in deze periode vooral visjes en kleinere insecten gevoerd.

Er is veel uitval in de eerste week na het uitkomen van de eieren. Het aanhoudend koele weer heeft daar zeker een belangrijke rol bij gespeeld.

Maar ook de aanwezigheid van twee roodwangschildpadden in het Polderreservaat doet geen goed aan het broedresultaat. Deze waterschildpadden klimmen op de vlotjes om te zonnen. Daarbij kantelt het vlotje en rollen eieren in het water of worden de kuikens langdurig verjaagd.

Na half juni zijn er een paar warme dagen en worden er weer libellen gevoerd, normaal het hoofdvoedsel ➤

... BROEDRESULTATEN ZWARTE STERNS POLDERRESERVAAT KOCKENGEN 2015

ZWARTE STERNKOLONIE POLDERRESERVAAT KOCKENGEN	2015	2014	2013	2012	2011	2010	2009
AANTAL LEGSELS	22	20	21	38	20	17	19
AANTAL UITGEVLOGEN JONGEN	8	14	19	6	17	12	33
GEMIDDELD BROEDRESULTAAT	0,36	0,7	0,9	0,16	0,85	0,7	1,7

➤ voor de kuikens. Maar voor veel kuikens is het al te laat, van de 17 broedsels zijn er dan al 11 volledig verdwenen. Op de vrijgekomen vlotjes worden nog 5 vervollegsels gestart.

Van deze vervollegsels is er slechts een succesvol met 1 uitgevlogen jong eind augustus. En daarmee duurde het broedseizoen in 2015 lang. In voorgaande jaren waren de zwarte stern meestal rond half – eind juli uit het Polderreservaat vertrokken.

In totaal hebben de zwarte sterns dus 22 broedsels opgestart in het Polderreservaat en zijn er 8 jonge sterns uitgevlogen. Dit geeft een gemiddeld resultaat van 0,36 jong per broedsel.

Een lage score, ook als we dit vergelijken met de resultaten in onze omgeving. In de Utrechtse Venen hebben dit jaar 283 paar zwarte sterns gebroed (een nieuw record). Het gemiddelde broedresultaat voor dit hele gebied bedraagt 0,6 jong per broedsel.

Over de oorzaken van de tegenvallende broedresultaten is weinig met zekerheid te zeggen. Het koele weer heeft zeker invloed (minder voedsel), maar ook predatie (wegvangen van jongen door roofdieren) kan van invloed

zijn. Dit laatste is echter niet vastgesteld (direct waargenomen) in het Polderreservaat. Daarnaast kan het voedselaanbod in de omgeving, de polders rondom het dorp, veranderd zijn.

De eerder genoemde roodwangschildpadden zijn echt een lokaal probleem. Er wordt nu geprobeerd om d.m.v. een speciale vangbak deze schildpadden te vangen en daarna af te voeren naar een opvangcentrum.

Tijdens het broedseizoen wordt de kolonie intensief gevolgd. In de 3 maanden is de kolonie 26 x bezocht, waarbij alle ontwikkelingen worden genoteerd

totdat de laatste jongen zijn uitgevlogen en alle zwarte sterns weer zijn verdwenen uit het Polderreservaat.

De vlotjes zijn begin september, tijdens de maaierwerkzaamheden, weer uit het water gehaald en opgeslagen.

En nu maar weer wachten tot het volgende voorjaar en het broedseizoen van 2016.

Tekst: Theo van Schie
Foto's: Zie bijchrift

Vissende jonge Zwarte Stern
Foto: Hayo Baan

HET GOUDKNOPJE KOMT MASSAAL. VOOR IN WAVERHOEK

Goudknopje in Waverhoek)
Foto: Hans Geuze

Tijdens de excursie naar Waverhoek op 19 september hebben we niet alleen naar vogels gekeken, maar viel ons ook een heel bijzonder plantje op, dat daar nu massaal voor komt. De randen van de plassen kleurden helemaal geel. Dat was dus niet over het hoofd te zien. Hier wat meer informatie over dit plantje.

Het Goudknopje komt oorspronkelijk uit Zuidelijk Afrika. De naamgeving is duidelijk. De kleine citroengele bloemen lijken op een grote gouden knoop.

De plant groeit vooral in brak water kustgebieden. Hij komt pas sinds 1972 in Nederland voor; het eerst in Flevoland. Later ook langs de Groningse kust, bij Nieuwe Statenzijl en de Friese kust bij o.a. Ezumakeeg en bij de Volkeraksluis in Zeeland. Tegenwoordig groeit het plantje ook meer het binnenland in, zoals bij de Zaanse Schans en nu dus ook in Waverhoek.

Sinds de zomer van 2011 is de plant ook gevonden in Het Nationaal park De Biesbosch. In 2004 werd hij op Texel ontdekt in het natuurgebied Waal en Burg en het Hoornder Nieuwland. Plotse-ling stond er een veld vol met Goudknopjes in Waal en Burg. Toch is dat niet zo vreemd als je bedenkt, dat de plantenzaden vaak verspreid worden door

water en vogels, o.a. ganzen. Als die op de modderige groeiplaatsen foerageren, plakken de zaadjes aan hun poten. Als ze dan ergens anders weer voedsel gaan zoeken, komen de zaden daar in de grond en onder gunstige omstandigheden kunnen ze daar ontkiemen.

Goudknopje is een echte pioniersplant. De zaden ontkiemen vaak al voor de winter invalt en de eerste strenge nachtvorst blijkt dodelijk voor de tere jonge plantjes. De gele bloemen bloeien van juli tot oktober; een beetje afhankelijk van het weer.

Tekst: Gerard van Zuijlen
Foto's: Zie bijschriften

Goudknopje)
Foto: Ko Veldkamp

NAJAARSWERKZAAMHEDEN POLDERRESERVAAT AFGEROND

Dankzij het droge weer zijn een aantal percelen in het Polderreservaat gemaaid. Maaien wordt uitgevoerd binnen een onderhoudsplan wat in samenwerking met NGK is opgesteld. Niet het gehele terrein wordt gemaaid om in de overgebleven percelen of delen daarvan schuilmogelijkheden te houden voor allerlei dieren zoals vlinders, insecten en muizen.

Een aantal sloten worden gedeeltelijk uitgehaald om doorstroming van water mogelijk te houden maar ook hier niet alle sloten tegelijkertijd. In deze sloten overwinteren kikkers, salamanders en andere dieren.

Tekst & Foto: Bram Paardenkooper

WAT MAAKT DE NGK ZO LEUK?

Een paar jaar geleden, naar aanleiding van een berichtje in de plaatselijke krant, wandelde ik mee in het polderreservaat ,was na afloop “verloren” en meldde me meteen aan als lid. Waarom?

Ik ontmoette namelijk een enthousiaste, hechte groep oprichters, die 40 jaar geleden het initiatief namen om samen met anderen dit reservaat aan te leggen. In de jaren daarna hebben zij hun enthousiasme voor de natuur en de vogels in het bijzonder overgedragen aan andere dorpsgenoten en buitenlui zoals ik.

Veel kennis doe ik op tijdens leuke wandelingen, vaartochten en ook uitstapjes buiten Kockengen.

Met veel geduld wordt de jeugd hierbij betrokken, eveneens bij activiteiten als het maken van nestkastjes, het zelf organiseren /gidsen van wandelingen rondom het dorp, werken in het reservaat samen met ouders en belangstellenden.

Ik was erbij toen de Daurische Klauwier tijdens het vogelspotten werd ontdekt. Opwinding alom onder de kenners en daardoor natuurlijk ook bij ons leken.

De vroege ochtendwandelingen in het voorjaar voor de herkenning van het uitbundige vogelgezag.

Het ringen van jonge kerkuilen: een belevenis!

Nachtvlinders: ik had geen idee dat deze wondere wereld zo boeiend kon zijn!

En zo kan ik wel doorgaan, maar één ding staat vast: de NGK is **het** voorbeeld waarin een klein dorp groot kan zijn. Chapeau!

Naschrift Else: Graag zou ik de volgende roman (recent uitgegeven) willen aanbevelen: “Dit is mijn hof”, geschreven door Chris de Stoop.

Het beschrijft een actueel probleem, is nostalgisch en geeft een andere benadering over de problematiek van het opgeven van oude cultuurlandschappen voor “natuur”.

Tekst: Else Stekelenburg
Foto: Hayo Baan

BEZOEK WEVERVEEN

Foto: NASA

Beste lezer,

Als u dit nu pas leest bent u al te laat, u had er echt bij moeten zijn. Wij gingen 's ochtends (19 september) om 9.00 uur naar de Waverhoek te Waverveen. Wij zagen daar aan het begin al veel lepelaars op de plas staan. Toen we verder gingen, zagen we een dode boom vol met spreeuwen. Op een gegeven moment vlogen alle ganzen en eenden op, Er vloog een Visarend boven het water.

We liepen verder de dijk op. Gelukkig kwamen toen de vogels al weer terug. We liepen verder de dijk af, naar het land van de boer. We kwamen daar een bijzondere vogel tegen. Er zaten twee paapjes op uitgebloeide distels te foerageren.

We reden terug naar huis. Het was weer een geslaagde ochtend.

Tekst: Arjan de Leeuw
Foto's: Zie bijschriften

Foto: Marek Szczepanek

DE LEVENSBOOM

De boom omspant met zijn takken de kosmos en houdt met zijn wortels de aarde bijeen. De stam vertegenwoordigt het centrum van het leven. Het ondergrondse gedeelte is overheersend; ons bestaan is kort, maar onze voorgeschiedenis is lang.

Een aantal voordeuren in Kockengen hebben een bovenlicht met een levensboom, meestal van gietijzer.

Dit symbool stamt uit de Keltische-Germaanse Mythologie.

De takken gaan omhoog en verbeelden de ambitie van de mens: steeds hogerop, excelsior!

Bij sommige bomen zijn klokjes in het loof afgebeeld als symbool van de tijd.

In de omgeving van Staphorst zijn de klokjes vaak in verschillende kleuren geschilderd.

Tekst en 1e foto: Paul Vlaanderen
Overige foto's: Internet

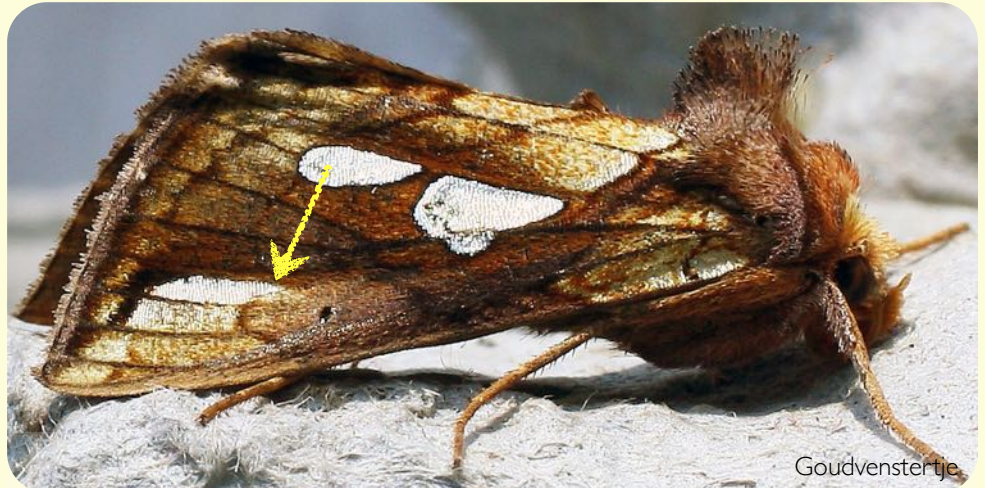

OP NAAM BRENGEN VAN NACHTVLINDERS

Veruit de meeste nachtvinderssoorten kun je goed op naam brengen door te kijken naar grootte, vorm, tekening en kleur en de kenmerken te vergelijken met plaatjes in een veldgids. Sinds kort is er een uitstekende Nederlandstalige veldgids* beschikbaar waarin alle grote, zgn. macronachtvlinders, geïllustreerd en beschreven zijn. De interesse voor nachtvinders is hierdoor de laatste jaren sterk toegenomen. Toch is het vinden van de juiste naam van een vlinder niet altijd zo simpel. Er zijn een aantal nachtvinderssoorten die zo sterk op elkaar lijken en/of zo variabel zijn, dat het determineren problematisch is. Uiteindelijk is er uit te komen, maar dat kost wat meer moeite. Een voorbeeld uit de recente praktijk.

Tijdens het inventariseren van nachtvinders in het Polderreservaat komen we in de zomermaanden geregeld Goudvenstertjes tegen. Dit zijn prachtige, goudkleurige vlinders met zilverwitte vlekjes (venstertjes), behorend tot de familie van de Uilen. Dit is de grootste familie nachtvinders met 350 soorten. Het Goudvenstertje is in Nederland een algemene soort van moerassen en andere vochtige plaatsen, zoals slootkanalen en natte weiden.

Daarnaast is er nog het sterk gelijkende Moerasgoudvenstertje. Deze zeldzame soort houdt eveneens van een natte leefomgeving. Je zou dus zeggen, dat je in Kockengen op de juiste plaats bent om ook Moerasgoudvenstertje een keer tegen het lijf te lopen. Niets is minder waar. In de loop van de

Goudvenstertje

vele jaren dat ik hier naar nachtvinders kijk, had ik deze soort nog nooit (bewust) gezien. Maar op 13 september jl. was het raak. Samen met 4 Goudvenstertjes kwam er 1 Moerasgoudvenstertje op het licht af, dat we gebruiken om nachtvinders te lokken.

Goudvenstertje en Moerasgoudvenstertje staan er om bekend, dat ze moeilijk van elkaar te onderscheiden zijn. Beide soorten hebben in het midden van de goudkleurige voorvleugel een paar zilverwitte vlekjes en er bevinden zich 4 kleinere vlekjes in de vleugelpunt. Allebei dragen ze een wonderlijke kuif op hun borststuk (zie foto's). Maar

ze verschillen op een aantal kleine details toch van elkaar. Met het blote oog of met een eenvoudig vergrootglas kunnen de volgende verschillen worden opgemerkt:

1. De vorm van het langste en binnenste vlekje in de vleugelpunt is een goed onderscheidend kenmerk. Bij Goudvenstertje is dit vlekje scherp gepunt en bij Moerasgoudvenstertje is dit stomp (zie pijl). Ook is dit vlekje bij Moerasgoudvenstertje breder.
2. De centrale witte venstertjes zijn bij Moerasgoudvenstertje meer afgerond. ➤

Moerasgoudvenstertje

... OP NAAM BRENGEN VAN NACHTVLINDERS

➤ 3. Beide soorten zijn ongeveer even lang, maar de vorm van de voorvleugel verschilt een beetje. Bij Moerasgoudvenstertje is deze breder (hoger op de foto) t.o.v. de lengte. Om dit op te merken moet je beide soorten direct met elkaar kunnen vergelijken, wat dikwijls niet kan.

4. De grondkleur van de voorvleugel is bij Moerasgoudvenstertje meer oranjekeurig dan bij Goudvenstertje. Maar kleur is bij vlinders dikwijls een verraderlijk kenmerk. Op de foto van Moerasgoudvenstertje is een groot gedeelte van de vleugel grijsachtig i.p.v. oranje. Te zien is, dat dit komt omdat er veel kleurschubben zijn verdwenen. Hierdoor schijnt de grijze kleur van de onderkant van de vleugel door het transparante vleugelvlies heen. De vlinder had vermoedelijk al heel wat rond gevlogen en was daardoor wat versleten geraakt. September luidt het einde van het vliegseizoen van deze soort in.

Verschil 1 is het meest bruikbare onderscheid voor deze 2 soorten. De

karakteristieke vorm van het binnenste vlekje in de vleugelpunt was ook in het geval van 13 september goed te zien. Samen met de wat bredere vleugel kon Moerasgoudvenstertje definitief worden vastgesteld. Maar stel, dat het scherpe puntje aan het langste vlekje in de vleugelpunt van Goudvenstertje is beschadigd doordat er kleurschubben zijn afgevlogen, dan vervalt verschil 1.

Verschil 2 is op zichzelf niet betrouwbaar genoeg om tot soortvaststelling te komen. Er is grote en overlappende variatie in de vorm van de 2 centrale venstertjes. Verschillen 3 en 4 zijn niet altijd waarneembaar.

Wanneer alles tegenzit, rest alleen nog microscopisch onderzoek aan de geslachtsorganen. De anatomie hiervan verschilt duidelijk tussen vlindersoorten. Tot dusver hebben we bij onze inventarisaties microscopisch onderzoek nog niet toegepast. Toch zijn er een aantal soorten, die we nog niet op naam hebben kunnen brengen en waarvan we dus niet weten of ze in het Polderreservaat voorkomen. Zeker wanneer we ook de micronachtvlinders gaan mee-

nemen, zullen we er niet aan kunnen ontkomen.

Hoe zien de geslachtsorganen bij nachtvlinders er uit? Ze bevinden zich aan het eind van het achterlijf. Om ze te kunnen bekijken, dienen ze met een pincet te worden vrijgeprepareerd van omliggende beharing. Met een sterke macrolens of een simpel binoculair microscoop zijn ze dan te bestuderen en te fotograferen. In de illustraties zijn de geslachtskenmerken van Goudvenstertje en van Moerasgoudvenstertje in beeld gebracht. Zonder al de onderdelen te kennen zijn de verschillen duidelijk te zien, zowel bij de vrouwelijke als bij de mannelijke orgaanonderdelen.

Voor het onderscheid tussen sommige nachtvlindersoorten kan deze exercitie nodig zijn. Maar in de meeste gevallen volstaat een gids met plaatjes en een loep. Probeer het eens. Er gaat een wereld van prachtige kleuren en patronen open.

Tekst & Foto's: Hans Geuze
Illustraties: Internet

*: Nachtvlinders. De nieuwe veldgids voor Nederland en België. 2015. Auteurs, Paul Waring en Martin Townsend. Kosmos Uitgevers.

GENIETEN GEBLAZEN BIJ LANDELIJKE NATUURWERKDAG IN KOCKENGEN

NATUURWERKDAG
een initiatief van LandschappenNL

Op een unieke locatie, diep in het Groene Hart, vond afgelopen zaterdag de Landelijke Natuurwerkdag plaats. De opkomst was met 34 deelnemers groot.

De oproep van de Natuurgroep Kockengen had deelnemers uit de verre omtrek getrokken. Ook een viertal leerlingen deden in het kader van hun maatschappelijke stage mee.

Na een eerste bak koffie en een openingswoord van locatieleider Theo van Schie werden de deelnemers in twee ploegen verdeeld en gingen zij aan de slag in het gebied van Staatsbosbeheer aan de Bijleveld. Knotten, zagen, slepen en het snoeimateriaal verbranden. Allemaal leuk werk waar alle deelnemers zich met veel plezier op richtten. Er was volop bedrijvigheid in dit normaal gesproken zo stille gebiedje.

Ook de inwendige mens werd niet vergeten, veel kannen koffie en thee en een enorme pan pompoensoep, ge-

wicht meer dan 20kg zorgden voor de broodnodige energie.

Rond 14:00 uur werd de werkdag afgesloten. Er was veel werk verzet en iedereen was enthousiast.

Het is een bijzondere dag geweest. Met de inzet van de vrijwilligers blijft dit bijzondere stukje veenweidelandschap behouden.

Voor de Natuurgroep Kockengen is de Landelijke Natuurwerkdag de jaarlijkse aftrap van het werkseizoen. Elke eerste zaterdag van de maand wordt er een stuk natuur onder handen genomen door de vrijwilligers van de Natuurgroep.

Wie meer wil weten van het werk van de Natuurgroep Kockengen en meer foto's van de voorbije natuurwerkdag wil zien, kan terecht bij de website www.natuurgroepkockengen.nl. Controleer hier ook de exacte data voor werkdagen (wanneer de eerste zaterdag van de maand ongelukkig valt, bijvoorbeeld bij Sinterklaas, dan verschuift deze een week)

Tekst: Pieter Hielema
Foto's: Theo van Schie

NATUURGROEP KOCKENGEN
NAJAAR 2015

NATUURGROEP KOCKENGEN — NAJAAR 2015

EEN AVOND MET DE POLDERWACHTER

Twaalf en een half jaar geleden bedacht kunstenaar Marcel Blekendaal een nieuw beroep: polderwachter. Een wandelend kunstwerk op klompen en met polsstok. De polderwachter doet zelf niets, hij vertelt verhalen over wat anderen doen in het Hollandse landschap. Hoe de boer koeien en weidevogels kweekt en hoe je het publiek daarnaar kan laten kijken. En hoe de muskusrattenvanger vroeger de muskusratten bestreed, nu de rattenstand beheert en straks misschien beschermt? Normaal gesproken neemt de polderwachter zijn publiek mee het land in. Compleet met vieze voeten, nare geuren en kans op regen. Maar binnenkort niets van dat alles. U kunt lekker lui achterover kijken naar de plaatjes en luisteren naar de mooie (en enge en vieze) verhalen van de polderwachter.

De winteravondlezing is op 18 december 2015. Een uitnodiging aan de leden & vrienden volgt.

Tekst: Pieter Hielema
Foto's: via Marcel Blekendaal

NATUURGROEP KOCKENGEN — NAJAAR 2015

EEN VERWACHTE SOORT

Sinds 2010 inventariseert de Natuurgroep Kockengen nachtvlinders in het Polderreservaat. Primair is de aandacht gericht op de zgn. macrosoorten, maar in de loop der jaren proberen we ook steeds meer de microsoorten mee te nemen.

Het determineren van de soorten is niet altijd eenvoudig, zie ook het artikel van Hans Geuze in dit nummer.

Zeker bij de microsoorten is het goed determineren vaak pas achteraf mogelijk aan de hand van een gevangen exemplaar of een goede foto.

Dit levert soms verrassende ontdekkingen op.

Na de nachtvlinderavond van 7 augustus heeft Ruud van Middelkoop tijdens het leeghalen van zijn lichtval een microvlindertje gefotografeerd en weer vrijgelaten. Hij dacht in eerste instantie dat het een brandnetelbladroller was.

Bij de determinatie vanaf de foto kwam hij uit op een microsoort, die nog niet eerder in Nederland is waargenomen.

Ruud heeft deze vondst op het forum van waarneming.nl geplaatst.

Na enige discussie met de administrator van waarneming.nl bleek, dat het

om mogelijk (een van de) twee soorten te gaan die sterk op elkaar lijken: de *Pammene gallicolana*, de galdwergbladroller (zeer zeldzaam in Nederland) of de *Pammene suspectana*, geen Nederlandse naam, nog niet eerder in Nederland waargenomen.

Een klein, met het oog waarneembaar verschil tussen de twee is, dat de bovenkant van de kop van *P. suspectana* grijs van kleur is. Een zekere determinatie is alleen mogelijk op basis van microscopisch onderzoek van de geslachtsdelen.

De foto die Ruud gemaakt had, was helaas niet optimaal om de kleur boven op de kop goed vast te kunnen stellen. Microscopisch onderzoek was ook niet meer mogelijk, het vlindertje was al vrij gelaten.

Nachtvlinders inventariseren is dus een leuke, maar soms ook spannende bezigheid. We hebben in augustus of een zeer zeldzame of een nieuw soort voor Nederland in het Polderreservaat gevonden.

Uiteindelijk is het vlindertje op waarneming.nl ingevoerd als *Pammene suspectana* met de status van verwacht soort. Zie: waarneming.nl

Toch een primeur: Naast de ruim 200 waargenomen soorten is er nu dus ook 1 verwachte soort voor in het Polderreservaat.

Pammene suspectana

De soort *Pammene suspectana* heeft nog geen Nederlandse naam. Volgens de website European Butterflies and Moths is de soort bekend in een groot deel van Europa, met uitzondering van Nederland en België.

De voedselplant voor de rupsen is de gewone es, *Fraxinus excelsior*.

Een voor de hand liggende Nederlandse naam zou dus Essengaldwergbladroller zijn.

Door de klimaatsverandering schuiven zuidelijke soorten op naar het noorden en is de verwachting dat de soort zich binnenkort in Nederland zal vestigen.

Misschien dat we hem volgend jaar weer tegenkomen, maar voorlopig moeten we het nog even doen met een verwachte soort.

Tekst: Theo van Schie
Foto: Ruud Middelkoop
Verspreidingskaartje: epidoptera.eu

EXCURSIE AMSTERDAMSE WATERLEIDINGDUINEN

Op 24 oktober gingen we met de Natuurgroep naar de Amsterdamse Waterleidingduinen. Er gingen 24 mensen mee. Het is een duingebied van wel 3400 ha groot tussen Zandvoort en Noordwijk.

Toen we aankwamen en we in het park waren, stond er een heel groot bord met het hele gebied er op. Er werd uitgelegd, waar we gingen lopen en wat er te zien was. Het was niet een heel groot stuk, omdat het duingebied zo groot is.

Toen we een tijdje hadden gelopen, zagen we al gelijk vogeltjes, zoals de merel en de vink. We liepen door naar een heel groot meer en we hadden een heel mooi uitzicht. Er tegenover was een oud pompstation en in het water zaten allerlei vogels. Er zwommen wilde eenden, kuifeenden, een zaagbek en ook aalscholvers.

Ik heb verschillende mooie natuurfoto's gemaakt. Toen we verder liepen, waren veel kinderen al om zich heen aan het kijken of ze damherten zagen. En ja hoor, even verder liep er één met een jong.

Veel kinderen gingen ook sporen zoeken. In het zand kon je goed pootafdrukken vinden. We waren weer aan het zoeken en boven op een heuvel zagen we een paar damherten. Alle kinderen renden er heen. Toen we boven waren, zagen we een mannetjeshert met een heel groot gewei. We hoorden hem ook burlen. Dat was heel mooi.

Vanaf die heuvel kon je zo mooi over het landschap kijken. Het was prachtig. Gerard liep mee. Hij zag het ook, maar de rest liep door. Wat zonde toch. We renden weer terug en zagen en hoorden gelijk al weer nieuwe herten. De anderen stonden allemaal naar een boom te kijken, want er zaten hele mooie goudhaantjes in.

Toen we door liepen, moesten we over een brug. We zagen een stroomversnelling, een hele mooie. Het was een soort van grote beek, die steeds smaller werd. Daardoor ging het heel hard stromen. Het was een heel ►

...EXCURSIE AMSTERDAMSE WATERLEIDINGDUINEN

➤mooi plaatje. Een stukje verder liepen we langs een heel groot water, waar we een hert zagen drinken en er zwom een zaagbek. Er stond een reiger aan de waterkant en er waren heel veel watervogels.

Een stukje verder liepen we bij een ander water. Er was ook een klein stromend beekje. Dat was zo helder, dat je de bodem zag. Je zag ook heel veel kleine visjes tegen de stroming in zwemmen. We keken achter ons en daar stond een mannetjeshert op het pad. Hij liep snel door, maar het was heel mooi.

Toen we verder liepen, kwamen we bij een hele grote zandheuvel uit. Daar

moesten we over heen. We vonden heel veel sporen, maar niks gezien. We liepen een lang pad af en daar zagen we een wilde kat in de bosjes duiken. Alle kinderen gingen kijken, maar hij was snel weg.

Aan het eind van het pad was een bezoekerscentrum. Daar gingen we wat eten en drinken. Daarna liepen we een klein stukje verder en we waren weer bij de auto. We hebben in totaal wel 107 van de 3000 damherten gezien. Het was heel mooi en gezellig.

Tekst: Denny de Lange
Hertenfoto's: Robin Weijers
Overige foto's: Ben van der Horst

NATUURGROEP KOCKENGEN
NAJAAR 2015

NATUURGROEP KOCKENGEN — NAJAAR 2015

SCHILDPADDENVAL IN POLDERRESERVAAT GEPLAATST

Minstens 2 schildpadden leven al jaren in het Polderreservaat. Zij zijn daar gedumpt door mensen die ze eerst als huisdier hebben gehouden. De schildpadden leveren schade aan de jaarlijks broedende zwarte sterns. De vlotjes waarop de sterns broeden kieperen om als de schildpad er op kruipt om te zonnen en zo zijn diverse legsels van de zwarte stern verloren gegaan.

Pogingen om de schildpadden te vangen zijn tot nu toe mislukt en wij hebben daarom een grote val voor deze dieren gemaakt vanaf een voorbeeld wat elders in Nederland eerder werd toegepast.

De bedoeling is dat als de schildpad den zonnen op de rand van de val, deze in het middenstuk duiken en dan in de

val zitten. Dagelijks moeten we de val controleren en zodra er een schildpad op de rand zit te zonnen moet geprobeerd worden om hem in het midden van de val te laten duiken.

De gevangen schilpadden worden naar een opvangadres gebracht.

Tekst: Bram Paardenkooper
Foto: Jan de Lange

NATUURGROEP KOCKENGEN — NAJAAR 2015

AGENDA NGK WERKDAGEN SEIZOEN 2015 — 2016

DATUM	LOCATIE	WERK
7 november 2015 De Landelijke Natuurwerkdag	Gebiedje SBB tegenover Spengense Molens	Wilgen knotten, langs wandelpad oude dijkje en thv. oude dijk doorbraak
12 december 2015	Bosje Enschedeweg	Overhangende takken slootkanten, wilgen knotten
9 januari 2016	Noordelijke rietlanden	
6 februari 2016	Zuidelijke rietlanden	
5 maart 2016 Laatste werkdag met BBQ	Polderreservaat Kockengen	Kavel I c, hakhoutbosje terugzetten

In januari en februari zijn de reguliere werkdagen in de Noordelijke en Zuidelijke rietlanden. Prioriteit ligt dan bij het riet maaien, maar dan moeten de omstandigheden net op die dag gunstig zijn. Er zijn flink wat houtopstanden, die aangepakt moeten worden.

Daarnaast is de flexibele rietmaai-ploeg actief, bij gunstige omstandigheden wordt tussentijds het rietmaaien opgepakt.

BETER LEREN FOTOGRAFEREN?

Neem voor meer informatie en het volledige aanbod workshops eens een kijkje op zijn website: www.hayobaan.nl.

Op zoek naar manieren om je (wildlife) fotografie-vaardigheden te verbeteren? Neem dan eens deel aan een workshop van NGK lid Hayo Baan. Hij biedt diverse workshops en tours voor een gunstige prijs.

Voor natuurfotografie enthousiasten biedt hij bijvoorbeeld een dagworkshop [roofvogelfotografie](#) aan in Nederland. Ook meerdaagse workshops naar o.a. [Helgoland](#) of het [Beierse woud](#) behoren tot de mogelijkheden.

NATUURGROEP KOCKENGEN NAJAAR 2015

De jaarlijkse contributie van € 10 of de vriendenbijdrage van € 20 per jaar wordt in januari van elk jaar door de Natuurgroep automatisch van je bankrekening geïncasseerd. Daar waar dit anders afgesproken is neemt de [penningmeester](#) zelf contact met je op.

COLOFON

Voorzitter

Pieter Hielema, Purperreiger 11, tel. 0346 - 240211
pieter.hielema@natuurgroepkockengen.nl

Secretaris

Ben van der Horst, Zwanebloem 5, tel. 0346 – 241185,
ben.van.der.horst@natuurgroepkockengen.nl

Penningmeester

Bram Paardenkooper, Wagendijk 39, tel. 0346 – 241872,
bram.paardenkooper@natuurgroepkockengen.nl

Algemeen Bestuurslid

Theo van Schie, Kon. Julianaweg 7, tel. 0346 – 241060
theo.van.schie@natuurgroepkockengen.nl

Gerard van Zuijlen, Heicop 7, tel. 0346 - 576147
gerard.van.zuylen@natuurgroepkockengen.nl

NGK Nieuwsbrief

Hayo Baan, Prins Bernhardweg 14, tel. 06 - 12308489
info@hayobaan.nl – www.hayobaan.nl

